

Стівен КРЕЙН

ЧЕРВОНИЙ
ЗНАК
ЗВИТЯГИ

*Переклад з англійської
Олени ЛОМАКІНОЇ*

Київ
"ЗНАННЯ"

Глава I

Холод неохоче відступив від землі, й у тумані, що поволі розсіювався, можна було розгледіти армію. Солдати спали, розкинувшись на пагорбах. Коли довколишній краєвид змінив забарвлення з бурого на зелене, вояки прокинулися й, тремтячи від нетерпіння, почали дослухатися до поголосу. Вони вдивлялися у довгі тванисті стежки, що, зливаючись, переростали у широку дорогу. Біля їхніх ніг вирувала ріка, виграючи бурштиновим полиском у тіні берегів, а ночами її течія сповнювалася жалобної чорноти і на протилежному березі можна було роздивитися червонясті, мов відблиски очей, спалахи ворожих багать на низьких виступах віддалених пагорбів.

Один високий солдат, проїнявшись благородною метою випрати сорочку, рішуче подався до річки. Повертався він стрімголов, розмахуючи своєю одержиною, мов стягом. Його розпирало бажання поді-

литися новиною, почутою від вірного побратима, який дізнався про неї від надійного кавалериста, а тому, зокрема, розповів її вартій довіри рідний брат, один із ординарців у штабі дивізії. Солдат мав такий поважний вигляд, наче герольд у пурпурово-золотистому жупані.

— Завтра висуваємося, це точно, — не без пиhi повідомив він побратимам на ротній лінійці. — Підемо вгору по ріці, переправимося на той берег і зайдемо з тилу.

Він голосно й красномовно виклав уважним слухачам план надзвичайно блискучої кампанії. А коли завершив, то одягнені в синє чоловіки, розбившись на невеличкі групки й жваво сперечаючись між собою, розбрелися між рядами приземкуватих темних хаток. Негр-візник, котрий витанцьовував на ящику з крекерами під веселі підбадьорювання чотирьох десятків солдат, тепер лишився сам і похнюплено зійшов на землю. Із численних вигадливо змайстрованих димарів ліниво струменився димок.

— Це брехня! Це все бозна-яка брехня! — викрикнув інший рядовий. Його чисто виголене обличчя залилося рум'янцем, і він насуплено й сердито засунув руки у кишені. Солдат сприйняв отриману інформацію як особисту образу. — Я не вірю, що ця клята армія хоча б зсунеться з місця. Ми тут застрягли. Я цілих вісім разів від початку тижня збирався зніматися з місця, а ми все ніяк і кроку не зробимо.

Високий солдат вирішив, що варто вступитися за правдивість ним же розголошеної чутки. Вони разом із тим крикливим мало не побилися через це.

Якийсь капрал почав лаятися перед усім зібранням. Він заявив, що саме постелив у себе в будинку

дорогу дощану підлогу. Упродовж усієї ранньої весни стримувався від спокуси істотно покращити своє житло, бо передчував, що армія може виступити будь-якої миті. Однак віднедавна вирішив, що вони навічно у цьому таборі.

До жвавого обговорення долучилося чимало чоловіків. Один із них надзвичайно чітко виклав усі плани командувача. Йому відразу ж кинулися заперечувати ті, хто стверджував, що є інші варіанти кампанії. Вони весь час кричали один на одного, і чимало з них марно намагалися привернути до себе увагу. Тимчасом солдат, котрий поширив чутку, метушився довкола зі страшенно поважним виглядом. Його безугавно діймали різними запитаннями.

— Що таке, Джиме?

— Армія збирається висуватися.

— Та невже? Звідки ти це взяв?

— Хочете вірте, хочете ні. Як хочете. Мені байдуже.

Це було сказано так, що люди мимоволі замислилися. Йому готові були повірити тільки тому, що він не намагався нічого доводити. Усі неабияк захвилювалися.

Один юний рядовий напружено дослухався до слів високого солдата й різноманітних зауважень його побратимів. Достатньо наслухавшись про походи й наступи, він подався до своєї хижки й пробрався всередину крізь вигадливу дірку, що правила за двері. Хлопець хотів побути наодинці зі своїми думками, котрі віднедавна не давали йому спокою.

Він ліг на широку лаву, що стояла вздовж дальньої стіни. В іншому ж кінці кімнати біля вогнища стояли ящики з-під крекерів, що слугували меблями. Одну з рублених стін прикрашала картинка з ілюстрованого щотижневика, а на трьох кілочках паралельно одна до одної були почеплені три гвинтівки. На виступах напхвату висіло спорядження, а на невеликій купці дров стояли бляшані миски. Дахом слугував згорнутий намет. Осяяний ззовні сонцем, він набував жовтуватого відтінку. Із невеличкого вікна на завалену різним мотлохом підлогу широкою скісною смужкою падало світло. Дим від вогнища час від часу нехтував глиняним димарем і, звиваючись, ширився кімнатою. Цей крихкий димар, зліплений із глини й хмизу, знай погрожував підпалити всю господу.

Юнак був приголомшений. Отже, вони нарешті стануть до бою. Можливо, битва відбудеться вже завтра, і він братиме у ній участь. Якийсь час йому довелося змушувати себе повірити, що це правда. Він не міг отак одразу спокійно звикнути з думкою, що скоро стане частиною однієї з найвеличніших у світі подій.

Звісно ж, він усе життя мріяв про битви — про примарні криваві зіткнення, що хвилювали його уяву стріляниною й вогнем. Подумки він побував уже в багатьох боях. Юнак марив, як люди живуть у безпеці, покладаючись на його соколину відвагу. Але, повертаючись думками до реальності, він бачив битви як червоні плями на сторінках історії і відкидав їх як частину минулого разом із уявними об-

разами важких корон і високих замків. У світовій історії були періоди, які він розцінював як час війн, однак вони, на його думку, вже давно загубилися за обрієм і зникли навіки.

Юнакові очі з недовірою позирали на війну у власній країні з вікна його домівки. Вочевидь, це мала бути якась гра. Він уже давно втратив надію стати свідком битви, подібної до тих, які відбувалися в Давній Греції. Такого більше не станеться, запевняв він себе. Люди стали кращими або ж просто боязкішими. Здається, світська й релігійна освіта приглушила інстинкти, що спонукали людей хапати один одного за горло, або ж пристрасті стримує міцний фінансовий ґрунт.

Він кілька разів поривався добровільно завербуватися на військову службу. Країна жила під враженням від розповідей про величні походи. Можливо, вони не надто виразно нагадували твори Гомера, проте, здавалося, були всуціль укриті славою. Він читав про марші, облоги, протистояння і прагнув побачити це все на власні очі. Його жвавий розум малював величні картини найяскравіших відтінків, пронизані подіями, від яких аж перехоплювало подих.

Але його відмовляла мати. Вона вдавала, що сприймає його військове завзяття й патріотизм із певною зневагою. Могла спокійно сісти й без видимих зусиль перерахувати йому сотні причин, чому він міг бути значно кориснішим на фермі, аніж на полі бою. Вона так вдало підбирала слова, що юнак розумів: її міркування на цю тему — результат глибокого переконання. До того ж, у таких суперечках

на руку матері грала віра юнака у непохитність її моральних переконань.

Однак зрештою він твердо збунтувався проти цього остуджування його честолюбних задумів. Газети, селищні чутки, власна уява піднесли юнацький запал до небувалих висот. Армія справді неперевершена у боях. Газети мало не щодня сурмять про блискучі перемоги.

Якось увечері, коли юнак уже лежав у ліжку, вітер доніс до нього церковний передзвін: якийсь ентузіаст несамовито смикав мотузку, аби переповісти викривлені чутки про звитяжну битву. Чуючи голоси зрадливих людей у тій нічній пітьмі, юнак увесь тремтів від збудження й захвату. Він увійшов до материнної кімнати й оголосив:

— Мамо, я вирішив, і збираюся завербуватися в армію.

— Генрі, не кажи дурниць, — відповіла мати і з головою накрилася ковдрою. На цьому їхня нічна розмова завершилася.

Однак наступного ж ранку юнак подався до містечка, розташованого неподалік від матеріної ферми, і записався добровольцем у роту, яку там формували. Коли він повернувся додому, мати саме доїла плямисту корову. Ще чотири стояли в очікуванні своєї черги.

— Ма, я записався добровольцем, — трохи боязко вимовив він.

На якусь мить запала тиша.

— На все воля Божа, Генрі, — зрештою відповіла жінка і продовжила доїти плямисту корову.

Коли він стояв у дверях у солдатському вбранні і в його очах світилися захват і надія, майже поглинаючи блиск жалю за рідною домівкою, він побачив, як дві сльозинки торують доріжки на зморшкуватих материних щоках.

І все ж таки мати розчарувала його, ані словом не прохопившись про його повернення зі щитом або ж на щиті. Подумки він налаштувався на надзвичайну сцену. Заздалегідь приготував кілька фраз, котрі, на його думку, мали б прозвучати зворушливо. Але те, що вона сказала, зруйнувало всі його задуми. На жодну мить не припиняючи чистити картоплю, мати звернулася до нього з такими незвичайними словами:

— Будь обережним, Генрі. Бережи себе у цій військовій колотнечі. Будь обачним і передусім бережи себе. І не думай, що можеш враз перебити всіх бунтівників, бо ти не можеш цього. Там же таких хлоп'ят, як ти, хоч греблю гати, тож ти помовчуй собі та роби, що тобі наказують. Я ж знаю, який ти, Генрі.

Синку, я зв'язала тобі вісім пар шкарпеток і поклала твої найкращі сорочки, бо ж хочу, щоб моему хлопчику було тепло і зручно, не гірше, ніж іншим солдатам. Якщо в них повитираються дірки, відправляй їх мені, я заштопаю.

І друзів собі обирай прискіпливо, придивляйся до них гарненько. Ой, Генрі, багато ж в армії поганців. Вони там дичавіють і лише й знають, що візьмуть ото якогось парубійка, як ти, що ніколи й з дому не виїжджав і завжди був у матері під крилеч-

ком, і вчитимуть його пити й лаятися. Стережися їх, Генрі. Не хочу я, аби ти утнув щось таке, про що соромитимешся потім мені розповісти. Уявляй, що я потайки дивлюся на тебе. Якщо ти завше це все в голові триматимеш, то, думаю, усе з тобою буде гаразд.

А ще, синку, мусиш завше пам'ятати свого татка — він ніколи й краплі до рота не брав і слова лихого не мовив.

Не знаю, Генрі, що ще тобі сказати. Скажу лиш, дитино, що ти не маєш заради мене від чогось ухилитися. Коли станеться так, що ти муситимеш або на смерть піти, або якусь підлоту вчинити, ти, Генрі, думай лише про те, як вчинити правильно, бо ж тепер стільки жінок у такому самому становищі і Господь про нас усіх подбає.

І, дитинко, не забудь про шкарпетки й сорочки, які я тобі наготувала. А ще я поклала тобі у торбинку баночку ожинового варення. Я ж знаю, що ти його понад усе любиш. До побачення, Генрі. Бережи себе і, прошу, будь хорошим хлопчиком.

Звісно ж, ця промова добряче випробувала його терпіння. Він чекав зовсім не на таке прощання, тож не без роздратування вислуховував материні настанови. Коли ж, нарешті, подався геть від дому, то відчув певне полегшення.

Однак біля хвіртки він озирнувся й побачив, що мати стоїть на колінах серед картопляного лушпиння. Голова її була піднята, засмагле обличчя мокре від сліз, а сухорляве тіло безсильно здригалось. Юнак похнюпив голову й почвалав далі, відчувши раптовий сором за свої думки.

З дому він подався до школи, аби попрощатися з численними приятелями. Вони, зачудовані, у захваті з'юрмилися навколо нього. Юнак відчув, що між ними тепер пролягла прірва, і його сповнила тиха гордість. Він і деякі його приятелі, що тепер убралися в синю військову форму, були приголомшені тим, скільки уваги здобули за один день. Це було надзвичайно п'янке відчуття. Вони страшенно пишалися собою.

Одна світловолоса дівчина почала жваво підсміюватися з його войовничого запалу, проте була там і інша, з темнішим волоссям, з якої він не зводив погляду, і йому здалося, що вона посерйознішала й посумнішала, побачивши синяву й мідний полиск його вбрання. А коли він уже прямував дубовою алеєю, то, повернувши голову назад, зауважив, що вона стоїть біля вікна й проводить його поглядом. Побачивши, що він на неї дивиться, дівчина миттю звела очі на небо, що виднілося між гіллям дерев. Юнак помітив, наскільки хапливим і схвильованим був цей порух. Потім він часто думав про це.

На шляху до Вашингтона він почувався так, мов у нього вирости крила. Їхній полк на кожній станції підготовували й усіляко вшановували, і, зрештою, юнак повірив, що він справді герой. Хліб, холодне м'ясо, кава, квашенина й сир сипалися на них, мов із рогу достатку. Дівчата обдаровували його усмішками, а старші чоловіки поплескували по плечу й не скупилися на похвали, тож юнак відчув, як у ньому наростає сила до могутніх військових звершень.

Манівцями долаючи шлях і раз у раз зупиняючись, полк дістався табору. Потяглися місяці табір-

ної рутини. Раніше юнак думав, що справжня війна — це низка смертельних боїв упереміш із короткими перервами на сон і їжу, однак відколи його полк прибув на фронт, вони лиш те й робили, що байдикували й намагалися не замерзнути.

Поволі він повернувся до своїх старих переконань. Більше не буде битв, гідних зрівнятися з тими, що були у Давній Греції. Люди стали кращими або ж просто боязкішими. Світська й релігійна освіта приглушила інстинкти, що спонукали людей хапати один одного за горло, або ж пристрасті стримує міцне фінансове підґрунтя.

Він навчився сприймати себе просто як учасника величезного параду синього обмундирування. Його завдання полягало в тому, щоб облаштуватися з якомога більшим комфортом. Розважався він тим, що крутив пальці й обдумував, над чим же сушить голову начальство. А ще на новобранців чекала муштра, муштра й огляди, а потім знову муштра, ще муштра й знову огляди.

Єдині вороги, які йому траплялися, були вартові вздовж протилежного берега ріки. Засмагли хлопці з філософським ставленням до життя час від часу задумливо гатили по вартових у синій формі. Коли їм потім за це докоряли, вони зазвичай стверджували, що їм шкода, й присягалися своїми богами, що рушниці вистрілили самі, без їхнього дозволу. Якось уночі юнак, стоячи на варті, заговорив з одним із них. Це був доволі пошарпаний хлопчина, що віртуозно плював собі між черевики й володів чималим запасом безпосередньої, дитинної самовпевненості. Юнакові він припав до душі.